

MAGYAR JUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

22. évfolyam
2013/2

KUKOVICS SÁNDOR

Juhtenyésztés – fajták, tendenciák, divatok (I.)

..... **II–VIII**

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

Juhtenyésztés – fajták, tendenciák, divatok (I.)

A juhtenyésztés, számos külső hatás eredményeként, folyamatosan módosul. E külső hatások közé alapvetően a piac változó igényei, illetőleg a tenyésztés és termelés jövedelmezőségét módosító gazdasági feltételek változásai sorolhatók. Ezek ugyancsak jelentős kapcsolatban vannak a különböző fajták hasznosításával, az új fajták kialakításával./kialakulásával.

A hazai juhtenyésztést a második világháború utáni időszakban számos hatás érte. A háború után alig több mint 300 ezerre visszasett juhlétszám intenzív növelése volt a cél, és emellett évtizedenként eltérő fajthatások jelentek meg az állományban.

Fontosabb időszakok a hazai juhtenyésztésben

Az 1940-es évek vége és az 1950-es évek vége között az intenzív létszámnövelés mellett a gyapjúminőség javítása volt a cél és a feladat. Ebben az időszakban a gyapjútermelés volt az ágazat meghatározó fontosságú része, emellett jelentős hányadban fejték az anyajuhokat. A hazai fogyasztást meghaladó bányók külföldi húspiacra való kivitele az '50-es évek második felétől kezdett növekvő tendenciát jelenteni.

Ezen időszakon belül jelentős mértékben visszafejlődött a hortobágyi racka és a cigája juhok tartása, mert a gyapjútermelés fontossága a merinók jelentőségének szinte kizárólagosságot biztosított. Erre az időszakra csaknem kizárólag a szovjet finomgyapjas fajták használata volt a jellemző. Az aszkániai, sztavropoli, grozneni és kaukázusi merinók kosai domináltak a tenyésztésben, de az időszak vége felé már a francia merinók (pl. merinó precoce) is megjelentek.

Az 1950-es évek vége és az 1960-as évek vége között nem változott meg a gyapjúminőség fontossága, de a vágóbárány export mennyiségi növekedésével és fontosságának emelkedésével a hústermelési jellemzők javítása piaci szükségletként jelent meg. Emellett a tejtermelés hasznosítása az anyajuh állomány egyre növekvő hányadára terjedt ki. A gyapjútermelés fejlesztését a felvásárlási árakban megjelenő állami támogatásoknak köszönhetően a gyapjútermelő fajták használata ekkor is dominált, bár a húsrányú fejlesztés első hullámai ugyancsak megjelentek.

Ebben az időszakban jelent meg a hazai gyakorlatban számos húsfajta (suffolk, hampshire down, texel, ile de france, south down), indult el a közvetlen haszonállat-előállító keresztezés (vágóbárány előállítás) és jött létre több új magyar hibrid termék (pl. MER-SU '66; MER-HAM '68). Az ile de france fajta használata részben a cigáják gyapjú-hús irányú fejlesztését szolgálta, részben a merinók hústermelésének javításá-

ban, ugyanakkor a közvetlen vágóbárány előállításban a többi fajta mellett ugyancsak jelentős szerepet kapott.

A következő évtizedben (1960–1970) összetett hatások érték a juhágazatot. Az évtized végére (1970) érte el a felvásárolt juhteje mennyisége a legnagyobb szintet (22,9 millió liter), és 1970-től fordult át a gyapjútól a hús irányába az ágazat termékeinek fontossága. A merinó fajták használatában a német (keletnémet és nyugatnémet) húsmerinók mellett az aszkániai merinó dominanciája volt a jellemző, a többi szovjet merinó lassan kikopott a gyakorlatból. Az évtized második felére a szaporaság növelésének igénye új fajták behozatalát eredményezte. Ekkor került be az országba a finn landrace, a svéd landrace, a romanov, valamint a dorset horn. Az előbbieket nagy szaporaságát, a sorban utolsónak pedig a rendkívül hosszú tenyész-szezonját kívánták hasznosítani (a kiváló hústermelő képessége mellett). Ezen fajták használatával jött létre a szapora merinó fajta első változata (merinó x romanov) x NDK merinó/, és alakultak ki a J-ÁKI hibridek/ (merinó x finn landrace), (merinó x svéd landrace)/ különböző változatai, amelyek a következő évtized elején váltak ismertté. E szapora anyai (hibrid) fajták előzőleg jelzett hús fajták kosáival fedeztetve születtek meg a végeredmény bányók.

A következő évtizedben (1970–1980) egyre nagyobb jelentőséget kapott a húsbárány előállítás és exportértékesítés, különböző bárányhizlalási rendszerek és módszerek, valamint báránytápféleségek alakultak ki. A szaporítástechnológiát tekintve ebben az időszakban növekvő fontosságot kapott a sűrített elletés (8 hónaponként – kétévente háromszor), illetve a folyamatos elletés. Az utóbbi módszer megfelelő üzemméret (legalább 2500 anyajuh) esetén jelentős heti húsbáránykibocsátást tett lehetővé.

A közvetett haszonállat-előállító keresztezések (merinó x szapora fajta) x húsfajta/ előbbi évtizedben indult folyamata növekvő jelentőséget kapott, és a közvetlen haszonállat-előállító keresztezések is folytatódtak (merinó x húsfajta), de az ágazatra továbbra is a merinók dominanciája (német húsmerinók, aszkániai merinó) volt jellemző. Az évtized elején érkezett be az országba a berrichon du cher, majd később a német feketefejű húsjuh és a texel (újra) is. Ekkor kezdődött meg a hazai suffolk (HORFOLK) kitenyésztésére irányuló program is. A hústermelés jelentőségével párhuzamosan intenzíven csökkent a tejtermelés.

Ebben az időszakban indult el a Bálolna Tetra juh fajta kialakítása is, számos fajtára alapozva, de végül a romanov, a finn landrace és a merinó kombinációja hozta meg a megcélzott eredményt, amiben az ile de france fajta is szerepet kapott.

Az 1980 és 1990 közötti időszak háromféle tendenciát hozott az ágazatban. A szaporaság növelése (és vele a gyapjúminőségi tulajdonságok javítása) céljából az évtized elején érkezett be a booroola merinó Új-Zélandból. Keresztezési programban felhasználva kezdett kialakulni a szapora merinó második változata (merinó x booroola merinó). Ezzel párhuzamosan új-zélandi és ausztrál merinók is érkeztek az országba a gyapjútermelési tulajdonságok (szálátmérő, fűrt hosszúság, gyapjúsín) javítása céljából.

Az évtized elejétől a gyapjúfűrt hosszának növelése céljából egy másik program keretében kent, romney és corriedale juhok érkeztek be az országba. Az utóbbi két fajta Új-Zélandból származott, és komplett farmok részeként (fajta, termelési, legelőgazdálkodási, stb. technológia) érkezett. Ezekkel szinte párhuzamosan érkezett be az amerikai suffolk, amely nagyobb testével új szintet vitt a hazai gyakorlatba. A német feketefejű húsjuh és a suffolk keresztezésével állították elő a „SÍÓ-FOLK” nevű hazai húsfajtát, a suffolk és a texel keresztezésével pedig a „Pannon Húsjuh” névre keresztelt fehér suffolk fajtát.

Az évtized elejére visszaesett juhteje termelés fejlesztése céljából új fajták kerültek be az országba (pleveni feketefejű, langhe, sarda, keletfríz), és ezzel párhuzamosan új technológiai fejlesztésekre került sor (pl. mobil fejőállások, stb.). Az évtized második felére ismét tízmillió literre nőtt a felvásárolt juhteje mennyisége.

A lacaune fajta is ebben az időszakban került be az országba, amely fajtát embrióátültetési program keretében lehetett az egészségügyi gondokra hivatkozó kiirtástól megmenteni.

Mindezekre alapozva úgynevezett termelési rendszerek kezdtek kialakulni az országban, amelyek keretében a takarmánytermesztés és -ellátás, technológia és tenyészállat, valamint vágóbárány és később gyapjú forgalmazás új rendszerei jöttek létre.

1990 és 2000 között, a tulajdonviszonyok megváltozásával az előző évtizedek tenyésztési fejlesztései jelentős hányadban megsemmisültek. A romney és a corriedale „felolvadt” (a romney maradékát Csehországba mentették), a tejkeresztetteket arab piacra értékesítették. A kiesettek helyett fekete keletfríz, brit tejelőjuh, valamint awassi juh fajta került be az országba, és alkalmazásukkal jelentős sikereket értek el. Ezzel együtt az első alig 10 évet „élt” az országban (kényszerű üzemszervezés keretében felszámolták), a második (számos kiirtási próbálkozás ellenére) 2013-ban is jelen van az ország juhállományában. A harmadik, többszöri importot (1989–1990–1998) követően, gyakorlatilag (üzemcsőd következtében) csak nyomokban lelhető fel az ország-

ban 2013-ban. Ezekkel párhuzamosan a lacaune fajta használata egyre intenzívebbé vált. A tejtermelés az évtized közepétől fokozatos növekedésnek indult, amit alapjában segített az első osztályú minőségű juhtej termelésének támogatása.

A vágóbárány az ágazat egyedül meghatározó termékévé vált, a gyapjú állami támogatása megszűnt, s az értéke töredékre esett vissza. Új húsfajták kerültek be az országba (merinó lanschaft vagy württembergi merinó; charollais, stb.). Emellett ekkor került az országba a gyimesi racka is, ami azóta őshonos fajtává minősült, és részben extenzív hús- és tejtermelésre 2013-ban is hasznosítják.

Ebben az időszakban vált ketté a cigája fajta, és vált önállóvá a tejelő cigája, illetőleg az „őshonos” cigája.

Erre az időszakra jellemző folyamatok eredményeként tüntették el az országból a hampshire down és a berrichon du cher fajtát, amelyek ismételt importjára részben már sor került, részben a következő hónapok programja lesz.

A 2000-től napjainkig (2013 eleje) terjedő időszakban további hatások érték az ágazatot. A 2004-es EU-csatlakozásra hivatkozva (rossz és téves politikai döntés alapján) megszüntették az első osztályú juhtej termelésének támogatását, és mára a megtermelt és minőségellenőrzésre alapozva felvásárolt juhtej mennyisége a 2003. évinek 40%-ára esett vissza.

A vágóbárány az ágazat egy meghatározó termékévé vált, ágazati szinten a tejtermelés néhány %-ot jelent, és üzemi szinten a gyapjúból származó bevétel 2–3%-ra zsugorodott. Az utóbbi években számos juhászatban sok fajtát használó, kontrolálatlan keresztezések indultak el, és az egyébként is vegyes minőségű vágóbárány árut még vegyesebbé tették.

Az átlagos körülmények között termelő gazdaságok csak a támogatások forrásaiból tudják a gazdaságossági szintet elérni, s az AKG-területek létszámküszöbérték-követelményei tartatják meg a juhokat a gazdaságokban. Ezen sokat segített a Juh Terméktanács által indított és a Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetséggel közösen benyújtott, a kormányzat által magáévá tett szerkezetátalakítási támogatás (kérődző szerkezetátalakítási támogatás), amely közelebb vitte a hazai támogatottsági szintet az EU-15 tagállamok üzemeinek szintjéhez. A merinók dominanciája továbbra is fennáll az ágazatban, de új fajták is megjelentek a termelésben.

A világ új folyamatai

A finomgyapjú-termelő fajták esetében az 1970-es évek közepéig tartotta magát a minél nagyobb gyapjútermelő bőrfelületre (nyakle-benyek, bőrfodrok) való tenyésztési szelekciós program, abból a célból, hogy az egyedekről egyre több gyapjút nyírhassanak le. Az 1960-as évek végétől induló időszakban

derültek ki azon összefüggések, amelyek egyértelműsítették a következőket: a bőrfodrok tején és alján nőtt gyapjú eltérő finomságú, és a fodrok nehezítik az állatok nyírását is; a nyaki bőrlebenyek, bár növelik a gyapjúnövesztő bőrfelületet, negatív hatással vannak egyéb (pl. hústermelési) tulajdonságokra; a fej arci részének benőtsége negatív összefüggésben van az állatok szaporasági tulajdonságaival; a merinók esetében a törzshosszúság és a felnőtt kori testsúly bizonyos határig való növelése egyaránt javítja a szaporulati értékeket, stb. Ezen felfedezések hatására nőtt ezen fajták testhosszúsága, eltűntek a nyaklebenyek és a bőrfodrok, csökkent a fej gyapjúval való benőtsége, amely folyamatok már az 1980-as évek közepétől nyomon követhetővé váltak.

A spanyol, majd az ausztrál és a szovjet-orosz merinók hatása minden finomgyapjas fajta kialakulásának hátterében megtalálható, sőt az utóbbi két csoport fajtái egymásra is hatottak, és ezek genetikai tulajdonságait más kontinenseken kombinálták is a gyapjú-termelési tulajdonságok javítása céljából.

E folyamatokkal párhuzamosan egyre nagyobb jelentőségűvé váltak a mesterséges anyagok, és a műszálak egyre növekvő hányadban kezdték el helyettesíteni a gyapjút és helyenként egyéb természetes anyagokat (pl. gyapot – pamut) is. A világ népességének növekedése a húsfogyasztás iránti igény emelkedését is magával hozta, ami a gyapjú értékének viszályt szorulását, és a juhús (felnőtt és bárányhús) egyre intenzívebb előtérbe helyezését eredményezte.

Érdekes tendenciaként értékelhető az a jelenség, mely szerint az elmúlt száz évben az USA-ba került fajták néhány évtized alatt hosszú lábúvá válnak, míg más országokban vagy kontinenseken tenyésztett fajtársaik megmaradtak az eredeti magassági (mar-, test) méretekben. Ez a jelenség nemcsak a rambouillet (merinó) és az abból kitenyészített fajtákat érinti, de a húsfajtákat is (suffolk, dorset, southdown, corriedale, stb.). Ennek okait a másféle szemlélet mellett az úgynevezett „rangeland” tartási körülményekkel magyarázzák, amelyek nagyobb távolságok megtételét igényelték az állatoktól. (Az perse az Európában alkalmazott „transhumance”, azaz vándoroltató juhászatok (nyáron a hegyi legelőkön, télen a völgyekben való tartás) tartási – termelési rendszerek ismeretében nehezen magyarázható, hogy ez a hosszúlábúság miért csak az USA-ban alakult ki szinte minden oda bevitt juh fajta esetében.)

A brit származású húsfajták és a merinók keresztezéseiből számos új fajta jött létre először Ausztráliában és Új-Zélandon, majd az USA-ban, Kanadában, Dél-Afrikában és Dél-Amerikában is. A brit juhszektorra az eleve sok fajta mellett a számos keresztezési program alkalmazása volt a jellemző, így az itt kitenyészített új fajták nem számítottak meglepetésnek. Európa keleti felén a merinó féleségek domináltak az 1980-as évek végé-

ig, majd e dominanciájuk jelentősen csökkent az utóbbi két évtizedben. A hústermelés mennyiségi (szaporaságnövelés stb.) növelése mellett a húsformák javítása a helyi fajták keresztezésekkel való módosítását eredményezte.

A tejtermelésben, bár a francia lacaune és a keletfríz értéke szinte megkerülhetetlen, és hatásuk (főleg a keletfríz fajtájé) a többi tejfajta nemesítésében felfedezhető, az Izraelben kitenyészített awassi és assaf közül az utóbbi minden, az elmúlt évtizedekben tapasztalt sikert túlszárnyalt. Előbb keresztezések keretében, majd fajtatiszta tenyésztésben döntő hányadban kiszorította a helyi tejfajtákat Spanyolország nyugati feléről, aminek oka és indoka a nagyobb hozamok (tej és szaporaság) eredményezte intenzív gazdaságosságnövekedésben található meg.

A szaporaság növelése az utóbbi 3–4 évtized egyik meghatározó céljaként szerepelt a legtöbb ország juhtenyésztésében. A romanov és a finn landrace használatával keresztezések sora indult el, és számos új (pl. az INRA 401 Franciaországban a berrichon és a romanov keresztezésével) – fajtaváltozat alakult ki. A booroola gén felfedezésével, illetve a világba való kiengedésével (ezt Ausztrália sokáig tiltotta, de az 1980-as évektől Új-Zélandról megindult az exportja) újabb keresztezési hullámok indultak el. További fajtákban fedezték fel az egy nagy gén által meghatározott nagyobb szaporaságot, és a booroola gént számos fajtába igyekeztek belevinni és stabilizálni. Így nagyobb szaporaságú romney- és texel- változat jött létre Új-Zélandon, és a francia húslacaune is egy nagy szaporaságra képes változattal gazdagodott. Mint minden akár divatnak is nevezhető folyamatnak, van egy időbeni lefutása, így e keresztezések újdonságai is elhalványultak.

Az utóbbi évek tendenciájának eredményeként Kína a világ legnagyobb juhtartó államává vált, de ezzel együtt a legnagyobb gyapjúimportőr is lett, és 2012-re ide exportálták a legtöbb juhhúst is. Igaz, az utóbbi egy-másfél évtizedben az egy főre vetített kínai húsfogyasztás drasztikusan nőtt, több mint megduplázódott. Ez a folyamat árajzolta a szinte tradicionális kereskedelmi folyamatokat, és a világpiacon is jelentős hatást gyakorol.

Mindezekkel együtt, a 2008-ban kirobbant gazdasági válság inkább a fejlett országokban (pl. EU) szorította vissza a juhhús fogyasztást, a fizetőképes kereslet gyengülése miatt, míg a keleti – távol-keleti országokban ez a hatás nem érvényesült. Az utóbbi csaknem egy évtizedben tapasztalt élelmi-szerár-növekedés keretében a gabona árak mellett a juhhús árak nőttek a legnagyobb mértékben a világpiacon, és messze meghaladják a baromfi és a sertés, de a marhahús árakat is. Tekintettel arra, hogy a fejlett országokban a juhhús, de még inkább a bárányhús magas ára miatt szinte luxusnak számít, a fejlődő világban pedig (főleg a

muzulmán országokban) a mindennapok meghatározó húsforrása, a juhhús előállítás és megfelelő piacra való szállítás a globális juhszektor egyik meghatározó feladatává vált.

A világ, az időnként előforduló gyapjú értékesítési gondok, valamint a nyírás költségeinek és a gyapjú árarányának kedvezőtlené válása miatt a szőrös juhok tenyésztése felé kezdett fordulni az utóbbi egy-másfél évtizedben. A folyamat új, „kompozit” fajtákat eredményezett, amelyek kialakításában alapvetően szőrös afrikai fajták (damara, barbados blackbelly, szomáli, stb.), illetve az angol wiltshire horn kapott jelentős szerepet. Ezek esetében szőrös és az úgynevezett vedlőgyapjas változatok (dorper, fehér dorper, easycare, wiltipol, nolana, royal white, katahdin) jöttek létre, amelyek rohamos terjedésnek indultak (az USA-ban, Ausztráliában, Dél-Afrikában, az Egyesült Királyságban, és más országokban is). Ezek terjedésének okai között a kiváló hústermelési tulajdonságok mellett a könnyű kezelhetőség és a nyírás szükségességének elmaradása, valamint a gyapjában megbújó külső élősködők és a belső élősködők elleni erősebb ellenálló képesség is megtalálható.

E folyamat hazai változataként került Magyarországra a dorper, a fehér dorper, a barbados blackbelly, a szomáli feketefejű fajta is.

A juhajták csoportosításai

Számos megközelítést lehet alkalmazni a különböző juhajták csoportosítására. A csaknem ezer juhajtá együttesen több mint egymilliárd egyed teszt ki a földön, amelyek közül a merinók adják a legnagyobb hányadot (több, mint 500 millió egyed), és a

corriedale fajta foglalja el a második helyet a csaknem 300 millióra tett állományával. A többi fajta meglehetősen változó létszámban van jelen a különböző kontinenseken. Minden országnak megvannak-megvoltak a meghatározó fajtái, de ezzel párhuzamosan bizonyos fajták minden kontinensen megjelentek, részben visszazörítve az ottani fajtákat, vagy keresztezések keretében hatással átalakították azokat.

Az anatómiai különbségekre alapozva megkülönböztetünk **rövid farkú fajtákat** (patkányfarkú), amelyeknek kevesebb mint 12 farkcsigolyájuk van. Ide sorolható a keletfríz, a romanov, a finn és a svéd landrace, a wiltshire horn. A **hosszú farkú fajtákhoz** (amelyeknek 13–35 fark csigolyájuk van) sorolható a legtöbb általunk ismert fajta. Ide sorolható a merinók, a cigáják, a rackák, stb. A **zsírfarkú fajták** között félsivatagi-sivatagi fajtákat találunk, amelyek közé sorolható az awassi, a chios, a karakul, stb. A zsírfarú fajták között az ősi sivatagi fajtákat találhatunk meg, amelyekkel Európában nem találkozhatunk.

A juhok által termelt gyapjú szálfínomsága alapján ugyancsak többféle juh fajtacsoport képzésére van lehetőség. Az úgynevezett **finomgyapjas fajták** közé sorolhatók a merinók, amelyek a világ csaknem minden részén megtalálhatók. Ezek között megkülönböztethetünk szuperfinom (16 mikron alatt), finom (16–20 mikron), médi-um (20–23 mikron), és durva (23–26 mikron) gyapjas változatokat. Az úgynevezett **médi-um gyapjas fajták** (26–30 mikron) legtöbbje merinók és angol hosszúgyapjas fajták keresztezésével jött létre (Ausztráliában, az USA-ban, Új-Zélandon, stb.), de ide sorolható a húsfajták nagyobbik hányada, sőt, a tejfajták jelentős hányada is. Az úgynevezett **„crossbred” gyapjas**

juhok (30–38–42 mikron) közé sorolhatók általában a durvagypjas húsfajták. **Hosszúgyapjas fajták** (lincoln, leicester, stb.) többnyire az Egyesült Királyságból származtak el, kisebb részüket tenyésztették ki más kontinenseken. Általában a szálfínomságot tekintve a durva gyapjas fajták közé lennének besorolhatók, de az általuk növesztett gyapjú hossza a 15–25 cm-t is elérte, és egyéb gyapjútulajdonságai miatt is önálló fajtacsoportot képeznek. A **kevert gyapjas fajták** közé sorolható a legtöbb ősi juhajtá (pl. rackafélék), de ide sorolható a romanov is. A gyapjút nem növesztő szőrös juhajták általában Afrikában és a karibi szigetvilágban alakultak ki.

A hasznosítás szerint ugyancsak csoportosíthatók az egyes juhajták. A fajták egyedei gyapjút, húst és tejet, valamint prémet termelnek, különböző fontossági sorrendben. A fajták között külön csoportot képeznek az úgynevezett **őshonos, helyi fajták** (racka, cigája, cikta – Magyarországon). A **gyapjú-hús** hasznosításba sorolhatók az ausztrál, a spanyol, a szovjet-orosz merinók, többek között. A **hús-gyapjú** hasznosítás egyik csoportjába a húsmerinók (magyar merinó, német húsmerinó, stb.) sorolhatók, míg a másik csoportját a húsfajták képezik. A **tejfajták** esetében a tej az elsődleges, a hús társtermék, és a gyapjú csak melléktermék (keletfríz, sarda, langhe, awassi, assaf, chios, brit tejelőjuh). A **szaporafajták** (romanov, booroola, finn landrace, brit tejelőjuh, jávai juh, Bábolna Tetra, stb.) jelentősége egyre nagyobb. A **prémtermelő fajtacsoportban** a karakul a legjelentősebb, de a svéd Gotland-szigeti juh is ide sorolható, egyebek mellett. A **szőrös juhok** alapvetően hústermelők, és a bőrük is különleges minőséget képvisel, és összességében elkülönülnek a többi csoporttól.

A tenyésztett fajtákból

MAGYAR ŐSHONOS FAJTÁK

Hortobágyi racka – Alapvetően génrezervnek számító, alacsony ökonómiai értékű fajta, amelynek fekete és fehér változatát tenyésztik. Valaha jelentős szerepet játszott a tejtermelésben. Fő jellegzetessége a dugóhúzószzerű szarva, valamint hosszú, durva, kevert gyapja. A felnőtt kosok 50–70, az anyajuhok 40–50 kg súlyúak.

Gyimesi racka – Magyarországon génrezervnek számít, bár több tízezer egyedet tartják termelésben (tej és hús), és Romániában nagy számban tenyésztik. Az 1990-es években került nagy számban Magyarországra. Durva gyapjas, tejtermelésre hasznosított fajta. Felnőtt kosok 80–90, anyajuhok 45–50 kg súlyúak.

Cigája – Kisázsiai területekről a 18. században érkezett az országba, hús-tej-gyapjú hasznosítású fajta. 60–80 liter tej termelésére képes, 2–3 kg durva, crossbred minőségű gyapjút termel. Felnőtt kosok 65–100, anyajuhok 40–60 kg súlyúak.

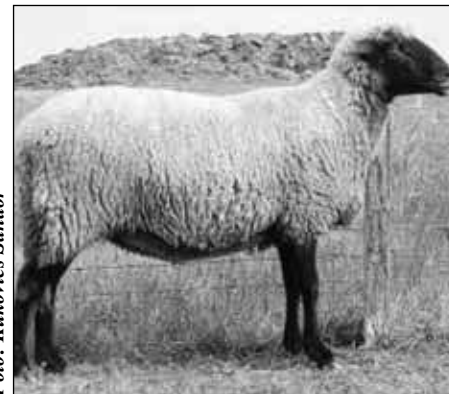
Fotó: Magyar Juhtenyésztő Szövetség

Fotó: Kukovics Sándor

Fotó: Kukovics Sándor

Cikta – Más néven tolna-baranyai sváb juh, amely a 17.–18. században került az országba a török fenntartóság megszűntét követően, a németek betelepítésével. Finomesontú, kis testű, durva, kevert gyapjút termel. Felnőtt kosok 40–60, anyajuhok 25–45 kg súlyúak. Kizárólag génmegőrzésben van jelentősége.

Fotó: Magyar Juhtenyésztő Szövetség

Fotó: Kukovics Sándor

Tejelő cigája – Bácskai-bánati területen (Dél-Magyarország – Észak-Szerbia) kialakult nagy testű, nagy, lógó fülű fajta. 160–180%-os szaporaságra, és 140–180 liter tej termelésére képes. Felnőtt kosok 90–150, anyajuhok 80–120 kg súlyúak.

A MERINÓKBÓL

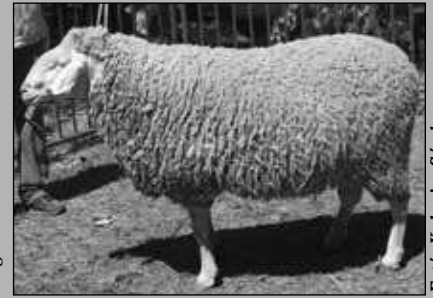

Fotó: Magyar Juhtenyésztő Szövetség

Magyar merinó – Kettős hasznosítású fajta, gyapjú-hús és hús-gyapjú változatát egyaránt tenyésztik. 3–7 kg 21–26 mikron finomságú, 5–8 cm hosszúságú gyapjút termelő fajta. Tejtermelése (választás után) 35–50 liter, 90–100 nap alatt. Szaporasága 120–130%. Felnőtt kosok 70–120, anyajuhok 40–60 kg súlyúak.

Német húsmérinó – 1992-ig kelet- és nyugatnémet változatát tenyésztették. Robusztus, erős testű állat. 3–5 kg, 24–28 mikron finomságú, 4–7 cm fűrthosszúságú gyapjút termel. Szaporasága 130–150%. Felnőtt kosok 90–130, anyajuhok 70–80 kg súlyúak.

Fotó: Kukovics Sándor

Merinó landschaf /würtemberg merinó/ – Kisebb és nagyobb testű változatban tenyésztik. Az előbbiben a felnőtt kosok 120–140, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak, az utóbbiban a kosok 160–280, az anyajuhok 120–140 kg-ot érnek el. Mindkét változat 3–5 kg 26–30 mikron finomságú, 8–12 cm hosszúságú gyapjút termel. Szaporaságuk 120–150%.

Fotó: „Wool is Best”

Booroola merinó – Médiüm gyapjas peppin merinóból kialakult, szaporá ausztrál juh fajta (átlagos szaporulta 2,4 bány/ellés). Szaporaságát egy nagy gén határozza meg. Közepes testméretű, anyajuhok 40–45 kg súlyúak.

Clynon Collett & Family Superior Genetics

Afrino – Dél-afrikai körülményekre kitenyésztett fajta (25% merinó, 25% Ronderib Afrikaner, 50% dél-afrikai húsmérinó). Kettős hasznosítású, finom gyapjút termelő fajta. A bevétel 80%-át a hús, 20%-át gyapjú adja.

Fotó: Magyar Juhtenyésztő Szövetség

Ausztrál merinó – Nincs egységes fajtaleírása, szuperfinom, fimon, médiüm és durva gyapjas változatát egyaránt tenyésztik. Ennek megfelelően az anyajuhok testsúlya 35–60 kg között változik. Szarvált és szarvatlan változatát egyaránt tenyésztésben tartják, és a teljes ausztrál állomány 65–70%-át teszik ki a merinók.

Cormo – Tasmániában (Ausztrália) corriedale és szuperfinom saxon merinók keresztezésével kialakított finomgyapjas fajta. 4–6 kg 22–24 mikron finomságú, 5–8 cm hosszúságú gyapjút termel. Felnőtt anyajuhok 45–55, kosok 65–75 kg súlyúak.

Fotó: Cedar Wool Farm

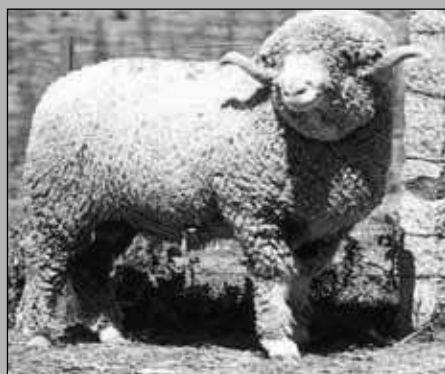
Fotó: Sheep Breeds in Poland

Lengyel merinó – A második világháborút követően lengyel és német merinók keresztezésével előállított finomgyapjas, közepes testméretű fajta. Kosok 70–85, anyajuhok 45–55 kg súlyúak.

Dél-afrikai húsmerinó – Német merinókra alapozva kifejlesztett, hús-gyapjú kettős hasznosítású fajta. 3–5 kg médiumdurva gyapjút termel.

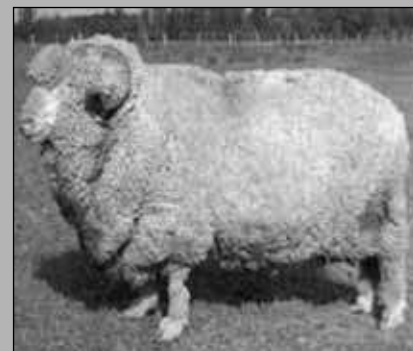

Fotó: Jeancourt Prime SAMM

Fotó: EAAP-Animal Genetic Bank

Spanyol merinó – A merinók kialakításának alapját képező, a 8.–13. század között kialakult fajta jelenlegi változata. 3–5 kg 22–24 mikron finomságú, 5,5–7 cm hosszúságú gyapjút termel. Mintegy, egymillió egyedét tenyésztnek belőle Nyugat-Spanyolországban.

Fotó: ConSDABI

Rambouillet – Spanyol merinók, helyi juhok, valamint angol juhajták keresztezésével, Párizs környékén kialakított finomgyapjas fajta (régiben dishley merinó). Európában jelentősége elenyésző, az USA-ban viszont kedvelt fajta. 3,6–8,1 kg súlyú, 18,5–24,5 mikron finomságú, 6–9 cm hosszúságú gyapjút termel. Felnőtt kosok 110–130, anyajuhok 68–90 kg súlyúak.

Fotó: Terry & Viki Clark

Xinjiang finomgyapjas juh – Kínában, kaukázusi és sztavropoli merinó, valamint merinó prococe fajtákból kialakított fajta, amit az 1970-es évek végén ausztrál merinókkal javítottak. Finomgyapjas, kettős hasznosítású juh. 3,5–5,5 kg 22–25 mikron finomságú, 5–7 cm hosszúságú gyapjút termel.

FINOM- ÉS HOSSZÚGYAPJAS JUHOK KERESZTEZETTJEIBŐL

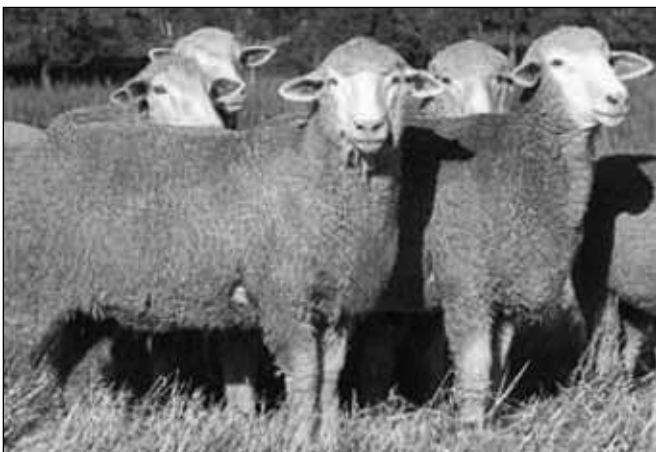
Fotó: Huddersfield Stud in New Zealand

Polworth – Viktória államban (Ausztrália) kifejlesztett, médiumgyapjas juh (75% merinó; 25% lincoln), 3–5 kg 22–25 mikron finomságú, 6–9 cm hosszúságú gyapjút termel.

Fotó: South Dakota State University

Columbia – Lincoln és rambouillet juhok keresztezésével az USA-ban kialakított fajta. 4,5–7,3 kg 24–31 mikron finomságú, 8–13 cm hosszúságú gyapjút termel. Felnőtt kosok 100–135, anyajuhok 68–102 kg súlyúak.

Fotó: Robert Padula – Targhee Sheep Breeders Association

Targhee – A rambouillet, a corriedale és a columbia fajták keresztezésével az USA-ban, a 20. század elején kitenyésztett fajta. 4,5–6,5 kg 7,5–11 cm hosszú és 21–25 mikron finomságú gyapjút termel. Felnőtt kosok 90–135, az anyajuhok 56–90 kg súlyúak. Szaporasága 130–170%.

Corriedale – Új-Zélandon és Ausztráliában merinók és lincoln (angol hosszúgyapjas fajta) keresztezésével kitenyésztett fajta, amelyet Dél-Amerikában is hatalmas számban tenyésztettek. 4–6 kg, 25–30 mikron finomságú és 8–13 cm hosszúságú gyapjút növeszt. Szaporasága 140–160%. Felnőtt kosok 100–120, az anyajuhok 60–70 kg súlyúak.

Fotó: American Corriedale Association

A HOSSZÚGYAPJAS FAJTÁKBÓL

Fotó: UK Leicester Longwool Sheepbreeders Association

Leicester longwool – Ez a fajta számít a Robert Bakewell által az 1700-as években elindított tudatos juhtenyésztési fejlesztés alapjának és számos más fajta kiindulásának, mégis, mára a legtöbb országban (Egyesült Királyság, Ausztrália, USA, stb.) ritka, védett fajtává vált. 6–15 kg 22–25–33 cm hosszú, 32–38 mikron finomságú, spirálisan göndörödő gyapjút termel. A felnőtt kosok 150, az anyajuhok 100 kg súlyúak, kiváló húsfarmakkal. Szaporasága 130–160%.

Lincoln longwool – Az Egyesült Királyság egyik legnagyobb testű juhajtája, amely számos más fajta alapját képezte. 6–10 kg 20–38 cm hosszú, 33–41 mikron finomságú, csigásan göndörödő gyapjút termel. A felnőtt kosok 110–170, az anyajuhok 90–100 kg súlyúak. Szaporasága 130–170%.

Fotó: UK Lincoln Breeders Association

Fotó: Sally Anne Thompson

Border leicester – A leicester longwool fajta javításának egyik eredménye, ami az 1700-as évek második felére alakult ki. Számos más fajta kialakításának alapjává vált az elmúlt évszázadban Ausztráliában és Új-Zélandon. 4–6 kg 29–32 mikron finomságú, 12–15 cm hosszúságú gyapjút növeszt. Hosszú törzsű fajta, felnőtt kosok 140–175, az anyajuhok 100–120 kg súlyúak. Szaporasága 150–190%.

Fotó: EAAP – Animal Genetic Bank the Romney Sheep Breeders Society

Romney – A brit kent vagy romney march fajtából Új-Zélandon kialakult, manapság is rendkívül népszerű kettős hasznosítású, hosszúgyapjas fajta. 4–5 kg 30–40 mikron finomságú, 15–22 cm hosszúságú gyapjút termel. Felnőtt kosok 100–120, az anyajuhok 70–80 kg súlyúak. Szaporasága 120–140 (170) %.

MÉDIUM GYAPJAS HÚSFAJTÁKBÓL

Fotó: Kukovics Sándor

Beltex – A holland texel Belgiumban kitenyészített, extra izmoltságot hordozó változata. 2,5–3,5 kg 4–6 cm hosszú, 28–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 65–90, az anyajuhok 50–70 kg súlyúak, kiváló, söt, szuper húsformákkal (magyarországi keresztezések eredményei szerint). Szaporasága 130–180%.

Fotó: Kukovics Sándor

Berrichon du cher – Kemény, de könnyen kezelhető és könnyen ellő hús-gyapjú termelő francia fajta. Az INRA keresztezési programjainak alapja. 3–4 kg 26–30 mikron finomságú, 4–6 cm hosszú gyapjút termel. A felnőtt kosok 110–140, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 140–180%.

Blanche du Massive Central – A Francia-középhegység egyik meghatározó létszámú húsfajtája, amelynek gyapjubaritottsága a lacaune fajtájéhoz hasonló. 1,5–2,0 kg 3–5 cm hosszú, 25–28 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 90–140, az anyajuhok 55–80 kg súlyúak. Szaporasága 140–200%, kiváló húsfajta, magyarországi kipróbálása folyamatban van.

Fotó: Kukovics Sándor

Fotó: Kukovics Sándor

Charollais – Erős csontú és testű, alacsony zsírosodási jellemzőjű, kiváló növekedésű és korai érésű francia húsfajta. 2,5–3,0 kg 3–4 cm hosszú és 26–30 mikron finomságú gyapjút termel. Felnőtt kosok 120–170, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 160–180%. Érzékeny fajta, magyarországi körülmények között jelentős kieséssel.

Fotó: Graham Meadows és New-Zealand Sheep Breeders Association

Dorset horn és poll dorset – Rendkívül hosszú tenyészszeszónú (évente két ellésre is alkalmas), átlagosnál rövidebb lábú, kiváló húsformájú angol húsfajta. A szarvatlan változata (polled) Ausztráliában alakult ki és onnan terjedt el. 2,5–4,5 kg 6–10 cm hosszú, 27–30 mikron finomságú gyapjút termel. Gyors növekedésű (Magyarországon bizonyított), jól tejlő fajta, több országban fejik. Felnőtt kosok 100–130, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 160–200%.

(Folytatás a következő számban)

Kukovics Sándor